

FRIGOLA, Carlos. *El carácter femenino: de niña a mujer*. Barcelona: Laertes, 2002. 143 p.

IRVING, Washington [trad. Francesc Franciscó-Busquets]. *Tres històries americanes*. Girona: CCG, 2002. 108 p.

JULIOL i ALBERTÍ, Griselda [ed.]. *Llibre vermell de la ciutat de Girona (1118-1624)*. Lleida/Girona: Pagès/Ajuntament de Girona, 2001. 757 p.

MARQUÈS, Juan. *Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura: abans i ara*. Cruïlles-Monells: Ajuntament, 2002. 118 p.

MAYMÍ, Josep. *Entre la violència política i el conflicte social. Els comitès antifeixistes de Salt i d'Orriols en el context de la Guerra Civil 1936-1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadía de Montserrat, 2001. 145 p.

NOLLA, Josep Maria; SAGRERA, Jordi; GRACIANI, Amparo; CHAMORRO, Miguel Àngel; VICENTE, Joan, et al. *Evolució de la ciutat a mig camí entre la tradició i la sostenibilitat*. Girona: Universitat de Girona, 2001. 108 p.

ORTÍ, Pere. *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. Madrid: CSIC, 2001. 725 p.

PADROSA, Albert. *Asesinato al amanecer*. Barcelona: La Busca, 2002. 170 p.

PLANAS, Sílvia. *La Girona jueva: el Call*. Girona: Ajuntament de Girona, 2001. 99 p.

PUJADES, Ignasi. *Vida, comiat i mort de Joan Alsina*. Barcelona: Proa, 2001. 370 p.

PUY JUANICO, Josep. *Pobres, orfes i dements: la Beneficència a Girona, 1849-1855*. Girona: Ajuntament de Girona, 2002. 250 p.

del 1979, que va tenir molt d'èxit (el seu esforçat i suat músic va guanyar el Concurs dels Cartells dels Aplecs de Catalunya). Veiem també com les obres recents introdueixen la fotografia i les tècniques basades en l'ordinador.

En definitiva, un dels pocs exemples que podem gaudir del cartellisme autòcton, un terreny on les llacunes historiogràfiques són notòries, atès que els cartells més antics no estan catalogats i, en perdre's, la memòria desapareix.

Moisès de Pablo

Els romans a Platja d'Aro

AICART, E.; BURCH, J.; CANAL, E.; FIGUERAS, M.; LLINÀS, J.; LLORENS, M.M.; NOLLA, J.M.; PALAHÍ, L.; PRADO, G., de; SAGRERA, J.; SUREDA, M.; TREMOLEDA, J.

Edició a cura de Josep Maria NOLLA.

Pla de Palol. Un establiment romà de primer ordre a Platja d'Aro.

Ed. Ajuntament de Castell-Platja d'Aro, 2002. 250 pàgines.

La represa de les excavacions a la vil·la romana del Pla de Palol, el 1998 i 1999, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Castell-Platja d'Aro i la Universitat de Girona, ha donat com a resultat l'adequació de part de les restes arqueològiques per ser visitades en un espai

Pla de Palol Un establiment romà de primer ordre a Platja d'Aro

enjardinat integrat a l'àrea urbana i, d'altra banda, l'aparició d'aquesta publicació, en la qual es rescata tota la informació d'intervencions anteriors per tal d'aconseguir una síntesi explicativa del conjunt de les restes recuperades.

La tasca de l'equip d'autors no ha estat gens fàcil: les restes de la vil·la, conegudes d'antuvi i comentades per J. Pella i Forgas (1883) a la *Historia del Ampurdán. Historia de la civilización en las comarcas del nordeste de Cataluña*, han patit posteriorment les conseqüències del creixement urbanístic amb segones residències de caire turístic de mitjan segle XX, a causa de la seva cobejada situació a les proximitats de les cales Rovira i Sa Cova. Aquest fet ha provocat que hi haguessin nombroses intervencions, no sempre amb el degut rigor científic, i que es dispersessin molts dels materials i de la informació que se n'havia obtingut.

A més, la zona excava-

ha posat al descobert únicament la part rústica (*pars fructuaria*), amb els magatzems, dipòsits, patis i àrees de treball, però no la zona residencial (*pars urbana*), que per les grans dimensions de la vil·la caldria esperar que tingués un cert nivell de luxe. Només uns banys excavats el 1959, i conservats als soterranis del xalet que dona nom a la vil·la, corresponen a una funció residencial, però es troben situats en una zona perifèrica a aquesta.

Per fer front a aquestes limitacions, els autors han disposat de dos importants recursos complementaris. El primer, la localització de les anotacions personals del Dr. Miquel Oliva, director en els anys cinquanta i seixanta del Servei Tècnic d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona. Aquestes, a part del seu valor científic, proporcionen un esplèndid exemple sobre les dificultats de les institucions encarregades de la conservació del patrimoni davant

l'afany constructiu d'aquells anys. El capítol titulat «Els fets de 1955» n'és un bon exponent.

Per altra part, els mateixos autors han fet ús del bagatge que els ha donat una intensa i fructífera activitat d'excavació i estudi sobre el món rural durant la romanització a tota la zona litoral gironina, que apareix en una primera síntesi de J. Casas, P. Castanyer, J. M. Nolla i J. Tremoleda (1995): *El món rural d'època romana a Catalunya. L'exemple del Nord-est*. Un coneixement que els permet fer aproximacions sobre aquells aspectes que presenten un buit d'informació, amb l'objectiu d'interpretar l'evolució de la vil·la, la seva activitat econòmica i la relació amb el territori proper, des de la seva creació en els darrers temps de la República fins a la seva decadència i abandonament en el primer terç del segle VI.

El resultat final és una obra que, a part de ser molt ben editada, aconsegueix incorporar el Pla de Palol entre les vil·les més ben conegudes de Catalunya, alhora que ens explica com es va produir el procés de romanització en el litoral del Baix Empordà i, finalment, reflexiona sobre els criteris que s'han seguit per integrar les restes arqueològiques dins la trama urbana de la població.

Àngel Bosch i Lloret

L'escriptura invisible. Testimonis al marge

TORRES, Xavier.

Els llibres de família de pagès. Memòries de pagès. Memòries de Mas (segles XVI-XVIII).

Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines. CCG, Girona, 2000. 134 pàgines

Treballs y desdítas que han succeït en lo Principat de Chatalunya y en particular a nostre bisbat de Gerona (1674-1700), de Fèlix Domènech.

Edició crítica i estudi introductor de Pere Gifré i Xavier Torres. Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines. CCG, Girona, 2001. 104 pàgines

Comentem breument aquests dos llibres, que van íntimament lligats: una felicitat iniciativa de l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines i l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona que posa a l'abast dels estudiosos treballs i edicions de textos de llibres de memòries, de comptes, memoràndums familiars on els autors consignaven dades d'interès particular i determinats fets històrics i socials (guerres, fams, fenòmens de la naturalesa) que per la seva repercussió desbordaven l'àmbit domèstic, l'espai de l'explotació familiar. Podríem dir que el primer llibre serveix de marc teòric per avaluar, encara més, la riquesa de materials, mentre que el segon conté una crònica històrica, a cavall dels

segles XVII i XVIII, escrita per Fèlix Domènech (1657-c.1696/d.1703), un pagès i propietari de Sant Feliu de Guíxols.

Xavier Torres, professor d'història moderna a la Universitat de Girona, presenta als lectors l'estudi, la classificació i l'inventari de més de quaranta llibres de família i memòries de pagesos i hisendats, amb el seu enquadrament històric i geogràfic: una font històrica de primer ordre, poc avaluada fins ara, que permet estudiar la terra, la casa i la família catalanes, l'estructura agrària de la Catalunya postremença i de l'època moderna. Els amos de moltes d'aquestes explotacions, els petits propietaris, consignaven en aquests apunts notes sobre collites, consums, compres i vendes de béns, naixences i morts, fets locals, però també esdeveniments històrics, guerres i conflictes, que de prop o de lluny els podien afectar. Els pagesos, com d'altres estaments, es trobaven inscrits en un ordre polític i social i per les seves mans passaven rebuts, títols sobre la terra, exaccions, disposicions hereditàries. D'aquí l'afany per aprendre de lletra. L'estudi i transcripció d'aquestes llibretes, amb tots els seus apèndixs documentals, permeten acostar-nos a un estament, no gaire conegut, d'homes que llegien, escrivien i explicaven amb més o menys coneixement de causa en quin món

vivien. Aquest gènere, que a Catalunya trigà a difondre's, també tardà a desaparèixer, ja que restà ben viu fins al començament del segle XIX. La majoria d'aquestes llibretes presenten pàgines suggestives sobre la religiositat viscuda, els lligams familiars, referències a feines agrícoles, la història de la perpetuació de la casa i la nissaga familiar, l'adscripció a un territori, un univers, generalment, de color molt local. Els llibres de família de pagès, adreçats a un lector ignot, tenen per a l'historiador actual un indubtable interès filològic. Tot i que desconeixem molt l'alfabetització popular, aquestes obretes escrites per pagesos memorialistes ens ofereixen moltes dades sobre topònims, dialectalismes i frases fetes. Són una font extraordinària per a l'estudi de la llengua popular de pagesos, masovers i menestrals. Sovint hi ha transcripcions d'oracions, remeis casolans, receptes, cobles, etc.

La crònica de Fèlix Domènech, amb edició crítica a cura de Pere Gifré i Xavier Torres, ens acosta a la vida i obra d'un pagès, propietari, de Sant Feliu de Guíxols. L'edició d'aquesta obra, un altre exponent de la memorialística privada, ens permet resseguir l'actuació d'aquest pagès benestant al capdavant de la seva explotació i patrimoni familiar, que era prou con-